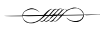

אבל מושבא אברהם אבינו לעולם המליכו על השמים ועל הארץ, כענין שנאמר
'וְאֵשְׁבִיעַךָ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ'..."

☞ **ספורנו:** להבהיר לעבד שאם יפר את השבועה, הקב"ה יפרע ממנו גם בעולם הזה וגם בעולם הבא.

☞ **רש"י הירש:** אילו היה כתוב 'אלהי השמים והארץ', ביטוי זה עלול היה להתפרש, כשולל את ההשגחה הישירה על הארץ, כאילו ה' הוא אלוקי הארץ רק במידה שהוא אלוקי השמים, ובמידה שבה תלוי גורל הארץ בשמים. על כך כתבה התורה 'אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ', ללמדנו שהקב"ה הוא אלוקי הארץ ומנהיג אותה במישרין, כפי שהוא אלוקי השמים.

☞ **הנצי"ב מוולוז'ין:** כך היה הרגל הלשון של אברהם, שבני האדם יתרגלו שהקב"ה משגיח גם בשמים וגם בארץ.

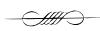

"אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ", מדוע אברהם הוסיף גם 'אֱלֹהֵי הָאָרֶץ', ואילו בהמשך¹⁹ אמר רק 'ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם', ולא אמר 'אֱלֹהֵי הָאָרֶץ'²⁰?

☞ **אבן עזרא:** לקמן פסוק ז', כשמדבר על זיווג ליצחק, כתב 'ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם', להדגיש ש"בת פלוני לפלוני"²¹ נגזר מן השמים, בהשגחת הקב"ה.

☞ **רד"ק:** לקמן פסוק ז', כשדיבר על עצמו לא הוצרך לומר 'אֱלֹהֵי הָאָרֶץ'.

☞ **כלי יקר:** הואיל והשביע את אליעזר באמצעות המילה²², הוסיף גם 'אֱלֹהֵי הָאָרֶץ', משום שעל המילה נאמר "אם לא בריתי יומם וְלַיְלָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לא שָׁמַתִּי"²³.

מדוע שלא יקח אשה מבנות הכנעני? במה בנות ארם עדיפות עליהן?

☞ **רד"ק:** משום שזרע כנען ארור וזרעו של אברהם ברוך, ולא יתערב זרע ברוך בזרע ארור.

☞ **חזקוני:** אברהם לא רצה שיגידו שקיבל את הארץ כתוצאה מנישואי בנו, אלא שיראו כולם שהבטחת הקב"ה²⁴ התקיימה.

☞ **ר"ן:** משום שהכנענים היו מושחתים גם במידות ובמעשי התועבה, כפי שכתוב

☞ **הערות** ☞

19. לקמן פסוק ז.
20. עיין לקמן פסוק ז' תשובות לשאלה זו.
21. סוטה ב ע"א.
22. עיין רש"י לעיל פסוק ב.
23. ירמיהו לג, כה.
24. "לְזָרְעָךָ אֶתְּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת" (לעיל יב, ז), "הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֶתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְּנֶנָּה וְלְזָרְעָךָ עַד עוֹלָם" (לעיל יג, טו).

"וּכְמַעֲשֵׂהָ אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ"²⁵, לעומת בני משפחתו, שאמנם היו עובדי אלילים, אולם היו בעלי מידות טובות²⁶.

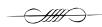
❧ **רבינו בחיי:** אברהם רצה שבנו ישא אשה מבנות משפחתו, כפי שעשה בעצמו²⁷, וראה יתרון גדול לנישואין עם בת משפחה, בהרבות שלום ואחוה בעולם.

❧ **כלי יקר:** אברהם אמר לאליעזר שלא ישיב את בנו לארצו ולמולדתו, כדי שלא יושפע מהם²⁸. הוא חשש שאם יגור שם ילמד ממעשי לבן ובתואל, ועל כן הבהיר שיגור בארץ כנען. לעומת זאת, אסר עליו להשיא אשה מבנות כנען, משום שידע שיתרחק מהם ולא ילמד ממעשיהם, שהיו שטופי זימה ועברו על עבירות רבות שבין אדם לחברו, וזאת בתנאי שלא יתחתן עמהם.

❧ **רבי אברהם מסוכצ'וב:** בניגוד לכנענים, שהיו מושחתים במידות, אנשי מולדתו של אברהם, היו תועים בענייני אמונה. אמנם שגו בדעותיהם, אבל בחינה זו אינה תורשתית, כפי שאכן התגלתה רבקה, כצדיקה.

❧ **הכתב והקבלה:** הכנענים היו בעלי מידות רעות, וחיו באמונה משובשת, שהשפיעה על בניהם, במידות מושחתות ביחס לזולת, כגון שנאה, נקמה, כעס, אכזריות ועוד, שעשו רושם רב בנפשם. אמנם גם לבן ובתואל היו עובדי אלילים, אך הם לא הנחילו את העבודה זרה לבניהם כמוורשת, ואין זה מחויב המציאות שהאמונה השלילית תשפיע גם על צאצאיהם.

❧ **רבי זלמן סורוצקין:** לאחר שתרח עשה תשובה, שבה כל המשפחה לדרך הנכונה.

"אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ", מדוע אברהם הוסיף מילים אלו?

❧ **כלי יקר:** במילים אלו הדגיש אברהם שגם אם ימצא בקרב הכנענים אנשים שייראו "כשרים" בעיניו, וראויים להתחתן עם יצחק, גם מהם שלא יקח לו אשה, שהרי הוא נביא ויודע היטב את אשר בליבם²⁹.

❧ **אור החיים:** על אף שידע אליעזר שכנען ארור, יכול היה לסבור שלאחר שאמר

❧ הערות ❧

25. ויקרא יח, ג.
26. מושב זקנים ביאר באופן דומה והוסיף שמשפחתו של אברהם היו אנשי אמת.
27. כך גם נהג עמרם, כפי שכתוב: (שמות ב, א) "וַיִּלְךָ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת בֵּת לְוִי".
28. 'פֶּן תֵּשִׁיב אֶת בְּנֵי שְׁמָה' (לקמן פסוק ו).
29. כשהגיע אליעזר אל לבן ובתואל, בחכמתו הרבה שינה

את דברי אברהם, ולא אמר 'אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ', אלא אמר 'אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּאֶרְצוֹ' (לקמן פסוק לו), משום שחשש שמא הם יפרשו את דבריו שהואיל והוא נביא, ובוחן לבבות, הרי שיצליח לגלות שהם רמאים, ולא תועיל להם רמאותם. ומחמת חשש זה עלולים היו להימנע מלהתחתן איתו.